

**ФРАКЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПАРЛАМЕНТІ:
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Володимир ВЕНГЕР, магістрант Національного Університету «Києво-Могилянська академія»

Стаття присвячена аналізу термінологічних аспектів використання в українському законодавстві поняття «фракція» та правових особливостей наявної моделі політичних парламентських об'єднань у Верховній Раді України. Через дослідження теоретичних основ та практичного досвіду світового парламентаризму запропоновано перспективні напрямки вдосконалення правового регулювання діяльності парламентських фракцій.

Ключові слова: парламент, депутатська група, депутатська фракція, народний депутат України, парламентські об'єднання.

Правове регулювання діяльності парламентських фракцій у Верховній Раді України зводиться до сукупності «різношерстих» норм, закріплених в декількох нормативно-правових актах. Основний недолік такого регулювання полягає у відсутності єдиного комплексного підходу до визначення статусу, ролі та основних функцій політичних парламентських об'єднань. На сьогодні в українському законодавстві відсутнє відповідне цілісне концептуальне поняття з логічною структурою, яке б опиралося не просто на законодавче закріплення, а й на теоретичне обґрунтування його доцільності та світовий досвід парламентаризму. Немає й відповідних наукових досліджень цього питання. Правники, напевно, вважаючи це питання не надто актуальним, віддають його на розсуд політичній доцільності, що, звісно, не є припустимим в правовій державі. Ця ситуація потребує негайного правового втручання.

Для вироблення конкретних правотворчих ініціатив потрібно насамперед проаналізувати існуючий на сьогодні нормативний матеріал, всі його недоліки та прогалини з метою недопущення їх повторення в майбутньому. Забігаючи наперед, слід визнати, що наявний механізм правового регулювання є далеко не досконалим не тільки з функціональної точки зору, але й з юридико-технічної. Помилки законодавця дуже яскраво свідчать про небажання вирішувати це питання цілісно й концептуально. Отже, метою цієї роботи є аналіз наявних юридико-технічних помилок, дослідження позитивного досвіду парламентів інших країн та вироблення пропозицій для практичного реформування парламентського законодавства.

На сьогодні діяльність фракцій у Верховній Раді України та участь народних депутатів України у їх роботі регулюється нормами Конституції України, Закону України «Про статус народного депутата України», Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», внутрішньофракційних актів (положення про фракцію, внутрішній регламент тощо) та відповідних партійних правових актів, наприклад, статутів партій. Аналіз названих джерел дозволяє зробити висновок, що обсяг нормативно-правового регулювання є значно меншим від локального саморегулювання, якість формування та практичної реалізації якого не завжди відповідає вимогам демократичного суспільства. Ці акти не відображають певної єдиної цілісної концепції організації функціонування парламентських об'єднань. Причиною цього є, власне, відсутність теоретико-правового бачення такої концепції (моделі) організації парламентських фракцій та законодавчого закріплення її на рівні Кон-

ституції та законів України. Як результат маємо цілий ряд суперечностей у правовому регулюванні практичної діяльності депутатських об'єднань.

Слід зауважити, що навіть обрана та чи інша назва парламентських об'єднань несе за собою певну концепцію побудови та функціонування цих об'єднань. Філологічний аналіз назв об'єднань депутатів в парламентах різних країн світу, а також дослідження особливостей їх функціонування дає змогу виокремити певні групи із спільними характерними рисами. Звісно, кожна національна правова система формує свій особливий підхід, який відображає цілі та пріоритети діяльності законодавчого органу.

Законодавство незалежної України в різні періоди використовувало поняття «група народних депутатів», «депутатська група» та «депутатська фракція». Історично першим є поняття «група народних депутатів». Тимчасовий регламент засідань Верховної Ради Української РСР дванадцятого скликання, затверджений Постановою Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки від 22.05.1990 №6-XII, який, власне, й був чинним протягом перших років незалежності України, надавав членам парламенту право об'єднуватись в «групи народних депутатів» за територіальним чи іншим принципом, обраним групою [1]. Кілька разів вживалося й поняття «депутатські групи», проте використовувалось воно виключно як синонімічне скорочення. При цьому поняття «фракція» взагалі не згадувалось в цьому документі, як, власне, й у Законі України «Про статус народного депутата України» в первинній редакції, де мова також йшла виключно про депутатські групи [2].

Новий Регламент Верховної Ради України (далі — Регламент), прийнятий 27.07.1994, відмовившись від широкого й, напевно, не надто зручного словосполучення «група народних депутатів», просто використовує скорочення «депутатська група». Частина перша статті 4.2.1 встановлює, що депутатські групи, сформовані на позапартійній основі, об'єднують депутатів, які поділяють однакові або схожі погляди з питань державного і соціально-економічного розвитку [3]. При цьому визначаються окремо депутатські групи, сформовані на основі партійної належності депутатів, які називаються депутатськими фракціями. Право вступу до фракцій надавалось також позапартійним депутатам, які підтримують програмні документи відповідної партії, що утворила фракцію. Аналогічний підхід відобразили зміни до Закону України «Про статус народного депутата України» від 07.07.1995 року [4].

Таким чином, функціонували депутатські групи та депутатські фракції як їх різновид. Цей поділ є цілком логічним, адже коло питань, які можуть спонукати парламентарів об'єднуватись, звісно ж, набагато ширше від виключно політичних. Такий підхід виражається навіть у використовуваному практично по всьому тексту Регламенту (в редакції станом на 1995 рік) спільному понятті «депутатська група (фракція)», тобто «фракція» розміщується в дужках й розуміється як різновид групи.

Реформи виборчої системи виборів народних депутатів України та активізація політичних партій у процесі прийняття рішень законодавчим органом зумовили підвищення ролі та значення парламентських фракцій. Цей процес яскраво відображається в постановах про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України, де все більше уваги приділяється наділенню фракцій додатковими правами та повноваженнями. З термінологічної точки зору важливим є той аспект, що з прийняттям змін до Регламенту Постановою Верховної Ради України від 08.02.2000 року №1426-III [5] у понятті «депутатська група (фракція)» слова «група» і «фракція» міняються місцями, тобто надалі постійно вживається поняття «депутатська фракція (група)». Такий підхід відображає реальну ситуацію в парламенті й надалі закріплюється в новій редакції Закону України «Про статус народного депутата України» від 22.03.2001 N 2328-III [6], де у всіх випадках вико-

ристовується тільки термін «депутатська фракція (група)». Це відповідало існуючій на той час змішаній виборчій системі, коли депутати, які отримали мандат в загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі за партійними списками, утворювали фракції (на партійній основі), а депутати, обрані в одномандатних округах, могли входити до фракцій або формувати депутатські групи. Тобто і «групам», і «фракціям» надано політичні ознаки, прирівнявши їх за формою з невеликими відмінностями за змістом.

Таким чином, через термінологічний «реверс» було допущено досить серйозну помилку, яка насамперед з теоретичної точки зору є досить суттєвою. Більше того, після внесення змін до Конституції України у 2004 році в Конституції України в частині другій (пункт 6), в частині шостій статті 81, частинах шостій — десятій статті 83 та інших статтях вводяться нові для Основного Закону терміни «депутатська фракція» та «коаліція депутатських фракцій» [7]. Про депутатські групи мова взагалі не йде.

На виконання вказаних положень у відповідність приводиться й зміст Регламенту Верховної Ради України, зокрема приймається його нова редакція від 19.09.2008 року [8]. Тепер в такій же редакції набирає чинності Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» від 10.02.2010 року [9]. В обох цих актах вживається виключно поняття «депутатська фракція», при цьому для депутатських груп навіть не закріплено механізму реєстрації та функціонування.

Проте залишилися без змін норми Закону України «Про статус народного депутата України», зокрема стаття 13, яка й надалі передбачає право членів парламенту об'єднуватись в депутатські фракції (групи). Щоправда, офіційне тлумачення Конституційним Судом України частини четвертої цієї статті [10] визначає не право, а обов'язок депутатів входити до депутатських фракцій, проте жодним чином не торкається права на створення депутатських груп. Цікавим є той факт, що навіть Конституційний Суд України не звернув уваги на цю проблему, хоча це варто було зробити. Адже тлумачення положень частини четвертої статті 13 Закону України «Про статус народного депутата України» внесли практично новий зміст діяльності депутатських об'єднань, надавши їм обов'язковий характер. З іншого боку, найбільше, що міг зробити Конституційний Суд України, це звернути увагу Верховної Ради України на вказану проблему, проте вирішити по суті це питання не належить до його компетенції.

Таким чином, з одного боку, формально прирівнюються за правовим статусом депутатські фракції та депутатські групи, а з іншого — унеможливується практичне створення та функціонування останніх. Все це стало наслідком неправильного використання термінологічного апарату та відсутності належних наукових обґрунтувань проведених реформ парламентського законодавства.

Отже, в результаті вказаних реформ парламентського законодавства парламент фактично було на нормативному рівні позбавлено «неполітичних» депутатських об'єднань, а їх діяльність за інерцією регулювалась, власне, правовим звичаєм. Адже, попри відсутність нормативного регулювання, депутатські об'єднання у формі «груп» продовжували існувати, проте процедури їх створення, діяльності чи припинення не були встановлені. Підхід, який розумів депутатські фракції як політичний різновид депутатських груп, було скасовано. Фактично законодавчо обмежено право депутатів, які поділяють однакові або схожі погляди з питань державного і соціально-економічного розвитку, об'єднуватись на позапартійній основі. Доцільність таких змін викликає певний сумнів, який підтверджується парламентською практикою. У Верховній Раді України шостого скликання функціонує декілька депутатських груп (неполітичного характеру), про створення яких було оголошено на пленарному засіданні або повідомлено Апарат Верховної Ради України [11]. Отже, практична необхідність регулювання цих питань є.

Ситуацію можна виправити шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про статус народного депутата України» та Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». Проте тут є надзвичайно важливим врахування всіх вже допущених помилок та недоліків чинного законодавства в цій сфері.

Окрему увагу слід приділити нелогічності подальшого використання поняття «депутатська фракція» для позначення парламентських об'єднань за політичними ознаками. З точки зору чинної на сьогодні Конституції України, фракція — це «відносно стійке об'єднання депутатів у Верховній Раді України, утворене за результатами парламентських виборів, до якого входять депутати, що отримали депутатські мандати завдяки включенню до виборчого списку партії (блоку), що перемогла на виборах, та які представляють у парламенті інтереси цієї партії (блоку)» [12, с. 126]. Проте закріплений на сьогодні в Конституції України термін «депутатська фракція» змістовно такого значення не відображає.

В.М.Шаповал вважає більш коректним поняття «парламентська фракція», яке й використовує у своїх наукових дослідженнях та публікаціях [13, с. 13, 79, 232]. Він, а також Ю.Б. Ключковський, який спирається на позицію В.М. Шаповала, неодноразово публічно заявляли, що використовуване в сучасному українському законодавстві поняття «депутатська фракція» є нелогічним, оскільки воно буквально означає «депутатську частину» чи «частину депутата». З огляду на це названі фахівці вважають, що саме поняття «парламентська фракція» позначає об'єднання депутатів як частини парламенту — законодавчого органу.

Поняття «фракція» (франц. *fraction*, від лат. *fractio* — розламувати) вживається в двох основних значеннях: по-перше, як певна відокремлена група людей, й це значення має три своїх окремих розуміння; по-друге, як складова частина певної речовини.

Зокрема, Великий тлумачний словник сучасної української мови друге значення терміна «фракція» визначає в кількох варіаціях [14, с. 1549], узагальнення яких можна звести до розуміння «фракції» як самостійної, якісно однорідної частини чогось цілого, що володіє певними особливими ознаками. Саме на такому розумінні поняття «фракція» й ґрунтується зазначена позиція В.М. Шаповала.

Виходячи з наведеного розуміння, використовуване в сучасному українському законодавстві поняття «депутатська фракція» є нелогічним, оскільки буквально мало б означати «депутатську частину» чи «частину депутата». Хоча можна використати розширене тлумачення поняття «парламент» як «депутатський корпус» (сукупність депутатів), відповідно й сприймати фракцію як частину депутатського корпусу. За таких умов чинний законодавчий термін матиме певну логіку, проте можна цілком впевнено сказати, що законодавець, запроваджуючи цей термін, не використовував подібну аргументацію; більше того, закрадається думка, що не використовувалась жодна аргументація.

З огляду на це більш доречним є поняття «парламентська фракція», що, власне, передбачає об'єднання депутатів як частину парламенту — законодавчого органу. Більше того, цей термін концентрується на парламентському характері цих об'єднань, їх структурній та органічній належності до всього парламенту як колективного органу. Відповідно акцент зміщується з ролі депутата та забезпечення його прав як посадової особи до самого законодавчого органу в цілому, а отже, до забезпечення ефективності його роботи. Такий підхід відображає реальний стан справ, коли фракції є не стільки організаційними формами активності депутатів, скільки структурними елементами законотворчого механізму.

Щодо першого значення поняття «фракція», то й тут не все просто, адже є три основних значення, які між собою хоч і не суттєво, але відрізняються. У згаданому Великому тлумачному словнику знаходимо такі значення: «2. Організована група депутатів — членів якої-небудь партії в парламенті чи іншій представ-

ницькій установі, яка звичайно проводить певну лінію, вироблену цією партією. 3. Угрупування у складі політичної партії, яке виступає зі своєю платформою, що суперечить основним принциповим положенням програми партії, антипартійне угрупування» [14, с. 1548].

В Конституції та законах України використовується друге (перше з наведених) розуміння, яке найбільш точно відповідає сьогоднішнім політико-правовим реаліям. Проте й до нього можуть бути певні запитання, адже воно передбачає, що члени фракції є й членами відповідної політичної партії. Постає питання: чи можуть бути членами фракції позапартійні депутати? Досвід країн з розвиненим парламентаризмом доводить, що таке явище не надто поширене, проте все ж існує [13, с. 243]. В Україні це теж можливо, оскільки за критерій входження до фракції береться включення до виборчого списку партії (блоку), а вимог щодо формування виборчих списків кандидатів в народні депутати України виключно на партійній основі в Законі України «Про вибори народних депутатів України» немає (див. [15]). Інша проблема в цьому аспекті — вихід депутата з партії, за виборчими списками якої він отримав мандат, чи більше того — набуття членства іншої політичної партії. Деякі науковці однозначно стверджують, що не допускається членство у фракції депутатів, які є членами інших партій [12, с. 125].

Конституція України відповіді на ці запитання не дає, хоча така практика у Верховній Раді України вже існує. Є принаймні кілька депутатів, що припинили своє членство в політичній партії, за виборчими списками якої їх було обрано до парламенту. Більше того, є принаймні один член парламенту, який став членом іншої політичної партії, котра теж має своє представництво в парламенті й власну депутатську фракцію. Звісно, мова не йде про перехід такого депутата з однієї фракції до іншої, оскільки, як уже зазначалось, такі дії в розуміння статті 81 Конституції України мали б наслідком втрату представницького мандата цим членом парламенту. Такий підхід, до прикладу, діє в Португалії, де Закон про статус депутата передбачає як підставу втрати представницького мандата вихід депутата із політичної партії, від якої його обрано [16].

Щодо третього значення терміна «фракція», то воно є класичним розумінням для англійського відповідника «*faction*». В англосаксонській системі права це поняття позначає внутрішньопартійну опозиційну до загальної політики (лінії) партії групу, як правило неформальну, а в парламенті — частину «фракції», не згодні з більшістю. Це зумовлено тим, що у Великобританії, США та деяких інших державах історично склались інші назви політичних парламентських об'єднань. Більше того, навіть для країн англосаксонської системи права таке поняття використовується скоріше з негативним відтінком і, як правило, не заохочується. Хоча, звісно ж, існують винятки, коли внутрішньопартійні групи, навпаки, виконують консолідуючу роль, але за умови, що вони ставлять собі це на меті й здійснюють діяльність в рамках політичної програми та платформи партії. Для українського як законодавства, так і правової наукової думки, таке значення терміна «фракція» не є властивим.

Зважаючи на викладене вище, цілком логічним є висновок про те, що термін «депутатська фракція» потребує заміни на більш логічний та обґрунтований відповідник — «парламентська фракція». Для цього слід насамперед визначитись з теоретичною основою побудови внутрішньої парламентської структури, оскільки від цього залежатиме й застосування того чи іншого терміна для позначення політичних парламентських об'єднань. Звісно ж, окремого дослідження потребує позитивний досвід діяльності інших парламентів, адже підходи до вирішення цього питання не є однозначними.

У світовій практиці парламентаризму загальноприйнятим терміном, що позначає парламентські об'єднання депутатів, як правило за політичною ознакою,

є «*parliamentary group*», тобто «парламентська група». Цей термін є найбільш загальним й включає практично всі можливі трактування та способи використання. Звісно ж, практично в кожній країні існують окремі якщо не офіційні, то принаймні застосовувані практикою поняття, що позначають парламентські фракції.

Сполучені Штати Америки мають досить цікавий підхід до вирішення цього питання, який, власне, відображає підхід, спільний і для інших країн англосаксонської правової системи. В практиці використовуються кілька термінів. Загальний термін «*parliamentary group*» є не надто поширеним. Для Конгресу США характерним та практично обумовленим є поняття «*caucus*». Історично цей термін використовувався для позначення позапарламентських партійних зібрань, на яких вирішувались питання висування кандидатур на різні посади, вироблення партійної програми, організаційні питання тощо. До сьогодні в деяких штатах це поняття використовується для позначення партійних зібрань, на яких висуваються кандидати на пост президента США. При цьому однакості щодо умов та точного часу виникнення самого терміна немає [17]. Також використовується більш точний термін «парламентське крило політичної партії».

Кожна з партій в новообраному Конгресі створює відповідні партійні органи. Загальні збори парламентарів — членів відповідної партії мають свої назви: це «конференції» у республіканців та «кокуси» у демократів, які створюються як у верхній, так і у нижній палаті парламенту. При цьому Правила Процедури не визначають окремого порядку їх утворення, а наділяють окремими повноваженнями та зобов'язаннями. Основою їх діяльності є, власне, правова традиція та внутрішньопартійні норми. Але для даної роботи важливим є вже сам факт використання термінів «*Republican Conference*» та «*Democratic Caucus*» [18].

Цікавим є досвід Сполученого Королівства, де історично політичні партії відігравали значну роль в діяльності парламенту. Відповідно окремо визначеного поняття парламентської фракції тут немає, а використовується загальне «*Political party in Parliament*» [19]. Таким чином, основний акцент робиться на тому, що члени такого депутатського об'єднання є представниками політичної партії в парламенті. Тут також можна застосувати згаданий щодо Конгресу США термін «парламентське крило політичної партії».

Аналіз законодавчих актів та практики інших європейських країн свідчить, що загальноприйнятим англосаксонським варіантом перекладу поняття «парламентська фракція» як політичного об'єднання депутатів є «*parliamentary group*», проте є й винятки, де вживається загальне «*faction*». Крім того, майже кожна країна має власне автентичне позначення, яке використовується насамперед у національній мові, а інколи й транслітерується латинкою. До прикладу, Австрія, як і ФРН, застосовує паралельно поняття «*Parlamentsfraktion*» та автентичне «*Klub*», а при перекладі на англійську мову — загальноприйняте «*parliamentary group*» [20].

Федеративна Республіка Німеччина в англосаксонському варіанті використовує загальноприйнятий термін «*parliamentary group*», а крім цього, має власне німецький варіант «*Fraktionen*». При цьому слід зауважити, що ФРН є класичним прикладом повного нормативного забезпечення парламентських фракцій, оскільки порядок їх створення, функціонування та припинення чітко регулюється внутрішньопарламентськими процедурами [21, с. 37]

Приклад ФРН здійснив значний вплив й на інші європейські країни, адже більшість з них використовує співзвучні поняття німецькому «*Fraktionen*». Це досить чітко прослідковується, оскільки в такому варіанті присутня латинська літера «r», на відміну від англосаксонського варіанта «*faction*». Зокрема, у Швейцарії використовуються поняття «*fraction/Fraktion/frazione*», конкретний варіант залежить від мови використання, оскільки Швейцарія має декілька державних мов. У Ко-

ролівстві Бельгія також застосовується співзвучний німецькому «*fractie/fraction/fraktion*», у Нідерландах — «*fractie*» [22].

Португальський парламент (Асамблея Республіки) в англомовному варіанті використовує загальноприйняте «*parliamentary group*». Правовому регулюванню цих організацій присвячено Розділ II Правил Процедури, який визначає загальні положення формування та функціонування фракцій, а деталі регулювання передає на локальний рівень, тобто самим фракціям [23]. Аналогічна ситуація в Румунії, де в нижній палаті парламенту також до фракцій застосовується «*parliamentary group*» [24].

Досить цікавим є досвід Естонії, де, власне, парламентські об'єднання за політичною ознакою називаються «*faction*», тобто застосовується буквальный переклад на англійську мову. При цьому загальноприйнятий термін «парламентські групи» використовується для позначення груп міжнародного співробітництва з парламентами інших країн [25]. Звісно, що такий досвід є цікавим насамперед з точки зору дослідження можливих варіантів вирішення такого термінологічного питання, проте практичне запозичення його для України навряд чи є доцільним.

В деяких країнах робиться акцент на політичній ролі фракцій; до прикладу, парламент Чеської Республіки використовує поняття «політична група». Також оперує поняттям «*political group*» Національна Асамблея Французької Республіки [26]. Таке формулювання не відображає навіть партійності, хоча вона мається на увазі.

Проаналізований досвід парламентаризму, звісно, не є повним та вичерпним дослідженням, оскільки воно потребувало б значно більшого обсягу роботи та застосування іншої методології вивчення. Цими прикладами проілюстровано багатоманітність підходів до термінологічного «врегулювання» діяльності парламентських фракцій в законодавчих органах держав з розвиненими демократичними цінностями в публічному управлінні. Головною метою було показати, що за певним поняттям міститься своєрідна концепція розуміння ролі та значення парламентських фракцій в роботі парламенту.

Виходячи з наведеного, можна зробити висновок, що Україна на сьогодні має не зовсім досконалий механізм правового регулювання парламентської активності як фракцій — політичних за своїм характером, — так і неполітичних об'єднань депутатів.

Зокрема, потрібно відновити можливість створення та відповідну процедуру реєстрації та припинення «неполітичних» за своїм змістом діяльності депутатських груп. Термінологічно такі організації можуть називатись депутатськими групами, оскільки й справді об'єднують депутатів — членів парламенту в групи. Необхідність правового «відновлення» депутатських груп підтверджується практикою.

Доцільним також буде відмовитись від терміна «депутатська фракція», який за своїм змістом є нелогічним та необґрунтованим, а головне, він етимологічно не відображає суті позначуваного поняття. Не варто переламувати вже існуючий досвід й запроваджувати новий термін «парламентська група» чи «політична група». Більше того, такі новації викликали б певну термінологічну суперечність з запропонованим «депутатська група» для неполітичних об'єднань. Тому видається найкращим використати термін «парламентська фракція». З одного боку, він зберігає вже звичне «фракція», з іншого — приводить це поняття до ладу з логічної та етимологічної точки зору. Така новація потребуватиме внесення відповідних змін і до Конституції України, оскільки, як уже зазначалось, термін «депутатська фракція» закріплено на рівні Основного Закону. Звісно, така мотивація не є достатньою для ініціювання конституційних змін, проте вона може й, на думку автора, повинна бути врахована при майбутній конституційній реформі.

Неведення порядку з термінологічним апаратом механізму правового регулювання об'єднань депутатів у Верховній Раді України внесе не тільки юридико-технічну ясність в нормативний матеріал, але й дасть можливість обрати найдоцільніший спосіб функціонування та взаємодії парламентських об'єднань.

Література

1. Постанова Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про Тимчасовий регламент засідань Верховної Ради Української РСР дванадцятого скликання» // Відомості Верховної Ради УРСР.— 1990.— №25.— С. 391.
2. Закон України «Про статус народного депутата України» // Відомості Верховної Ради України.— 1993.— №3.— Ст. 17.
3. Регламент Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України.— 1994.— №35.— Ст.338.
4. Закон України «Про внесення змін і доповнень до Закону України “Про статус народного депутата України”» // Відомості Верховної Ради України.— 1995.— №35.— Ст.270.
5. Постанова Верховної Ради України «Про внесення змін до Регламенту Верховної Ради України» // Відомості Верховної Ради України.— 2000.— №10.— Ст.87.
6. Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про статус народного депутата України”» // Відомості Верховної Ради України.— 2001.— №42.— Ст.212.
7. Конституція України / Офіційне видання.— К.: Парламентське вид-во, 2006.— 159 с.
8. Регламент Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України.— 2009.— №1–2, 3–4.— Ст.1.
9. Закон України «Про Регламент Верховної Ради України» // Офіційний вісник України.— 2010.— №12.— Ст.565.
10. Рішення Конституційного Суду України від 25.06.2008 №12-рп/2008 щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин п'ятої, шостої статті 13 Закону України «Про статус народного депутата України», частини четвертої статті 61 Регламенту Верховної Ради України та офіційного тлумачення положень пункту 6 частини другої, частини шостої статті 81, частини шостої статті 83 Конституції України, частини четвертої статті 13 Закону України «Про статус народного депутата України» (справа про перебування народного депутата України у депутатській фракції) // Офіційний вісник України.— 2008.— №5.— Ст.1741.
11. Стенограми пленарних засідань Верховної Ради України від 25.12.2007 року та 23.10.2009 року // <<http://www.rada.gov.ua/zakon/new/STENOGR/index.htm>>.
12. Лінецький С.В., Крижанівський В.П. Законотворчість: Коментар до Регламенту Верховної Ради України. Частина I.— К.: К.І.С., 2008.— 400 с.
13. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: академічний курс.— К.: Юрінком Інтер, 2008.— 476 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел.— К., Ірпінь: Перун, 2007.— 1750 с.
15. Закон України «Про внесення змін до Закону України “Про вибори народних депутатів України”» // Відомості Верховної Ради України.— 2005.— №38–39.— Ст.449.
16. Statute of Members (Portuguese Republic) // <http://www.parlamento.pt/Legislacao/Documents/law43_2007.pdf>.
17. History, analysis, and unabashed gossip about the start of the American Revolution in Massachusetts. // <<http://boston1775.blogspot.com/2008/01/colonial-boston-vocabulary-caucus-part.html>>.
18. Rules of the U.S. House of Representatives, 111th Congress // <<http://clerk.house.gov/legislative/rules111/111th.pdf>>.
19. Standing Orders of The House of Commons // <<http://www.parliament.uk/about/how/members/parties.cfm>>.
20. Parliamentary Groups («Clubs») in Austrian Parliament // <http://www.parlinkom.gv.at/EN/KONTAKT/KLUBS/Klubs-E_Portal.shtml>.
21. Кречмер Г. Фракції. Партії в парламенті.— К.: Заповіт, 1999.— 300 с.

22. Parliamentary group // <http://en.wikipedia.org/wiki/Parliamentary_group>.

23. Rules of Procedure of the Assembly of the Republic (Portuguese Republic) // <http://app.parlamento.pt/site_antigo/ingles/cons_leg/regimento/Rules_of_Procedure.pdf>.

24. Regulations of the Chamber of deputies (Romania) // <<http://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=240>>.

25. Deputies' Associations and Unions in Riigikogu (Estonian Parliament) // <<http://www.riigikogu.ee/index.php?id=34605>>.

26. Rules of procedure of the National Assembly (France) // <<http://www.assemblee-nationale.fr/english/8ac.asp>>.

FACTIONS IN THE UKRAINIAN PARLIAMENT: TERMINOLOGY ASPECT

Volodymyr VENGER

The paper analyzes main terminological aspects of use the concept of «faction» in Ukrainian legislation as well as legal features of existing models of political parliamentary associations in the Verkhovna Rada of Ukraine. By means of studying the theoretical basis and practical experience of parliamentary system in the world some perspective ways are proposed for further development of legal regulations on the parliamentary factions.

Keywords: parliament, the deputies' group, faction, people's deputy of Ukraine, parliamentary association.

ФРАКЦИИ В УКРАИНСКОМ ПАРЛАМЕНТЕ: ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Владимир ВЕНГЕР

Статья посвящена анализу терминологических аспектов использования в украинском законодательстве понятия «фракция» и правовых особенностей существующей модели политических парламентских объединений в Верховной Раде Украины. Посредством исследования теоретических основ и практического опыта мирового парламентаризма предложены перспективные направления совершенствования правового регулирования деятельности парламентских фракций.

Ключевые слова: парламент, депутатская группа, депутатская фракция, народный депутат Украины, парламентские объединения.